

DET MODERNE GENNEMBRUD

KROP, KØN, SAMFUND & PSYKE

Ved Niels Hansen Jacobsens giftigt grønne portræt af Georg Brandes og med uddrag af den store tænkens tekster diskuterer vi, hvordan kunsten de seneste 150 år har sat problemer til debat. Det er sket både propagandistisk agiterende og med poesens undergravende forskydninger, bevidstheds skred og paradigmeskifte til følge.

PROBLEMER MED KROPPEN

På Museumspladsen møder klasserne tre hovedværker udført af Niels Hansen Jacobsen (NHJ, 1861-1941): *Militarismen*, *Trolden* og *Friheden* – en introduktion til symbolistisk skulptur omkring 1900. Her problematiseres begrebet *Hovedværker*, som springer direkte fra de forelæsninger, som forfatteren og tænkeren Georg Brandes (1842-1927) holdt fra 1871. Han kaldte dem sigende for *Hovedstrømninger* og undgik måske dermed den fejlslutning, at kunstnere laver *Hovedværker* som færdige brikker til det kunsthistoriske puslespil.

I Skulptursalen har NHJ stillet sit livsværk til skue med alle dets bestræbelser, ambitioner, usikkerheder, fejltagelser, påvirkninger, inspiration og gennembrud. Salens mægtige højde og rungende akustik inviterer til tavs kontemplation af tidens problemer med kroppen: Fra Thorvaldsen-inspirerede idealfigurer (sidste rest af Winkelmanns *Edle Einfalt und Stille Grösse*) over naturalismens strenge videnskabelige opmåling og minutiøse gøren rede for kroppen til ekspressive stiliseringer, proportioner og bevægelser. Her ser vi NHJs mestring af den strenge disciplin, vaklen i sin brug af det lærte og hans frugtbare medspil til 1890'ernes franske symbolisme.

▲ Hovedpersonen på Vejen Kunstmuseum, billedhugger Niels Hansen Jacobsen, var bosat i et tiår i Paris fra 1892 til omkring 1902. Netop nu er han atter aktuel i Paris med en stor udstilling på Musée Bourdelle, hvor der vises et rigt udvalg af hans keramik og de tre symbolistiske skulpturer: "Skyggen", "Trollden" samt "Døden og Modernen". "Efterårsmaske" fra slutningen af 1890'erne er udstillingens ikon på plakatsøjlerne rundt om i byen, her ved Seinen med Nôtre Dames to tårne i baggrunden.

Tre af NHJs symbolistiske skulpturer er netop i dette forår atter udstillet i Kunstens Hovedstad, Paris, hvor han var bosat fra 1892, og dér var med til at definere den symbolistiske skulptur.

I den høje sal starter vi med én enkel tegneøvelse til meditative toner fra tiden.

PROBLEMER MED KØNNET

På Kunstakademiet i København mødte Niels Hansen Jacobsen sin kommende hustru Gabriele Rohde. Hun var elev fra 1888, da den første årgang af kvinder fik adgang til Kunstakademiets uddannelse. På et foto ses de sammen i atelieret i Paris. Det fremgår af breve, af billeder, af bogreolen og af skulpturerne, at de to kunstnere arbejdede tæt sammen. Men det ses ikke af krediteringerne og ej heller i de første 100 års kunsthistorie. Siden sin død i 1902 har Gabriele Rohde været nærmest usynlig. Den skæbne deler hun med hovedparten af datidens kvindelige kunstnere.

Hvordan kan kønnet gøre os usynlige, og hvad kan vi gøre? "Før usynligheden – en konference om ligestilling i kunsten" * forsøgte i 2003 at sætte dette problem til debat som et samfundsproblem, og afspejlede samtidig, at problemet langt fra er løst.

* <https://www.information.dk/2003/04/hvorfor-laegger-museerne-kvindelige-kunstnere-paa-is>

▲ Da danske kvinder i 1915 fik stemmeret gik Sif Obel forrest med Dannebrog. Tæt bagved kom de med fanen, som Anna E. Munch tegnede til Dansk Kvindesamfund. Vejen Kunstmuseum har Danmarks største samling af hendes værker - heriblandt stolen med det grønne betræk. På trappen til deres atelierbolig i Paris sidder den selvbevidste kunstner Gabriele sammen med sin mand, billedhuggeren Niels Hansen Jacobsen. Yderst til højre ses Elise Konstantin-Hansens "Grib", der var en af de helt store sensationer på Den frie Udstilling i 1893.

PROBLEMER MED SAMFUNDET

"De er prægede af en ret mandhaftig Dristighed, de er grumme langt borte fra det milde og nette, der anses for Damearbejdets Særpræg; den Fantasi af hvilken de er udsprungne, synes ikke at søge mod det skønne" skrev Karl Madsen i 1888 om keramik udført af Susette Cathrine Holten født Skovgaard. Ordene kunne ligevel være møntet på Elise Konstantin-Hansens grumme Grib fra 1893 – noget af en succes på Den Frie!

De af Gabriele's kvindelige kolleger som er repræsenteret på museets vægge, var paradoksalt nok efterkommere af inderkredsen af det grundtvigianske miljø, hvoraf nogle var med til at dæmonisere Georg Brandes. Flere historier om kvinderne nær Brandes ender i sindssyge og selvmord – på vej mod usynlighed, samtidig med at Brandes' bror Edvard med det Radikale Venstre var med til at sikre kvinderne valgret i 1915. Dele af højskolebevægelsens opgør med den store kritiker afspejler de mange modstridende strømninger og interesser, der skabte usikkerhed, forvirring og turbulens i datidens debat.

Kampen mod usynliggørelse er langt fra slut. Netop nu står flere grupper i samfundet i kø for at træde ud af usynligheden. Psykoanalysen finder kun gradvist vej ud af den normative skov, og frem til en forståelse af, hvordan alle kampe uundgåeligt spejles i individets sind. Vi kan ikke holde eksemplevis slaveriet skjult i al evighed, vi kan ikke afskære bestemte grupper fra stemmeret eller ytringsfrihed, vi kan ikke føre krig i fjerne verdensdele, sprøjte jorden over vores grundvand – lige pludselig slår det tilbage som et chok, og samtidig har vi vidst det hele tiden! Vores underbevidsthed, eller kollektive ubevidste, har tumlet med det længe – vi ved det er forkert, men kan ikke tage stilling til det lige nu, og så pludselig en dag, kan det ikke udsættes længere!

▲ I 1895-1896 udkom Georg Brandes' trebindsværk om Shakespeare - Ungdom, Mandom og Sidste Leveår. Under læsningen forestillede Jens Lund sig de tre blomster, der skulle symbolisere de tre livsaldre. I sit værksted i København anbragte Niels Hansen Jacobsen sit 1902-portræt af Georg Brandes på det varmeste sted - på toppen af kakkelovnen... Bag foldevæggen står hans skulptur af Konge Lear og på kavaletten er hans ved at modellere sit portræt af Johannes V. Jensen.

PROBLEMER MED PSYKEN

I Skibelundsalen afsluttes forløbet om det moderne gennembrud mellem – på den ene side Hans Nikolai Hansens (1853-1923) naturalistiske maleri *På Kirkegården*, fra 1880 og – på den anden side dobbeltportrættet af maleren Elof Risebye, der er modelleret i 1932 af billedhuggeren Paul Kiærskou (1900-1933). Her er Thorvaldsen-tidens "edle Einfalt und stille Grösse" afløst af et drømmende mørke og en dyb melankoli.

På trods af den almene valgret, og formelt set lige adgang til uddannelse og arbejdsmarked, truer en stigende seksualisering og polarisering af kønnene en mulig balance mellem det som Carl Jung kaldte Animus og Anima; det feminine i manden og det maskuline i kvinden. #MeToo og de verserende sager mod Harvey Weinstein og ligesindede – eller Emma Holtens indlæg om Ligestillingsløftet 6. februar 2020, DR P1 – kaster lange skygger ind i vores sind og i samtidskunsten. Den svarer igen med både polemisk agiterende værker og subversiv poesi – som Lilibeth Cuenca Rasmussens performances.

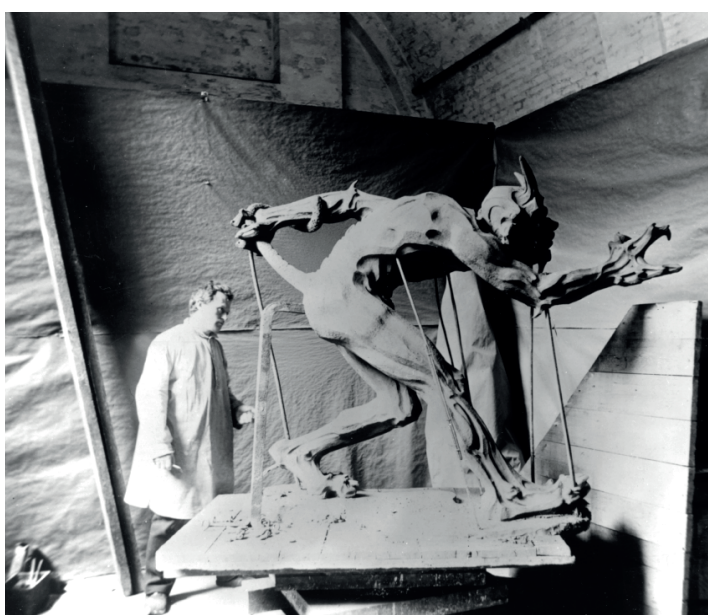
Kom og mød det moderne gennembrud på Vejen Kunstmuseum og få sat samtaler i gang, der kan være med til at ruste eleverne til at finde deres egen vej gennem den normative skov!

▼ I Paris var Gabriele og Niels Hansen Jacobsens atelierbolig samlingssted for en gruppe unge symbolister, heriblandt tegneren og maleren Jens Lund, hvis psykedeliske tegninger fra 1890'erne er langt forud for deres tid. Et udvalg af dem rejser i efteråret 2020 til Oslo, hvor de indgår i Munch Museets åbningsudstilling. Portrættet af Jens Lund er år 1900 modelleret af billedhuggeren Rudolph Tegner.

▲ I forbindelse med Kvindernes Udstilling i 1895 gjorde Susette Cathrine Holten født Skovgaard mælkebøtten til et billede på, at kvinderne er at finde alle vegne - og nok mindst lige så modstandsdygtige som ukrudt! Tallerkenen er dateret 1895 og tilhører Skovgaard Museet i Viborg. Anna E. Munchs tuschtegning af kvinden (hende selv?), der atter tager en tur på inspirationens Pegasus, er udateret. Edith Willumsens buste i bemalet træ er fra 1911. Den kom til samlingen i Vejen 90 år senere. Kålmarken er formodentlig fra egnen omkring Aagaard ved Kolding. Den er malet af Elise Konstantin-Hansen og dateret 1903. Plakaten til Kvindernes Bygning i København tegnede Susette Cathrine Holten født Skovgaard i 1896. Denne version tilhører Designmuseum Danmark. I en tysk bog fra 1890'erne om europæiske plakater var det to kvinder, der repræsenterede Danmark: Denne plakater og Eva Drachmanns 1898-plakat for dagbladet Politiken.

TILMELDING

Efter først-til-mølle-princippet tilmeldes klasserne én af følgende dage:

MARTS: 2, 3, 5, 9, 10, 12, 16, 17, 19, 20, 30. og 31.

APRIL: 2, 20, 21, 23, 24, 27, 28. og 30.

MAJ: 1, 4, 5, 7, 8, 18, 19, 25. og 26.

Tilmelding til **Pernille Vestergaard** på tlf. **79966940** eller mail: **pv@vejen.dk**

Som pilotprojekt til gymnasierne udbyder forløbet i denne omgang **GRATIS**.

▼ I deres atelier på 65, Boulevard Arago i Paris ses Gabriele og Niels Hansen Jacobsen omkring 1900/1901. Bemærk, at Efterårsmasken hænger både til højre og venstre for døren. Begge er fremstillet i samme gipsform, men hver glasering er individuel. Masken var udstillet på Verdensudstillingen i Paris år 1900, og har været ikonet for Niels Hansen Jacobsen udstillingen på Musée Bourdelle i Paris 29.1.-31.5.2020. Masken har kigget frem i bybilledet og på de dobbeltstore plakater på væggene i Paris' metro. I 1899 har Axel Hou dateret sit portræt af Niels Hansen Jacobsen iført kunstnerkittel og med en handlekraftig knyttet næve. Hans dengang to år gamle mesterværk "Skyggen" ses i underfeltet, mens Hou har sat "Friheden i Vor Tid" som baggrund.

